

YEMEN KRİZİ VE TÜRKİYE'NİN ÖNCELİKLERİ

Yemen Operasyonu ile İran'ın bölgede psikolojik ve siyasi üstünlüğü ele geçirmesini istemeyen diğer bölgesel aktörlerle birlikte hareket eden Türkiye'nin hem kendi güvenliğini hem de Körfez güvenliğini sağlamak adına bölgedeki mevcut statükonun kırılmasını hedeflediğini ifade edebiliriz.

Murat YEŞİLTAŞ & Abdullah ERBOĞA

Riyad yönetiminin İhvan üzerinde daha ılımlı bir politika tercihi, hem Mısır'ın dizginlenmesine hem de güvenlik işbirliği öncelikli yakınlaşma açısından Türkiye'nin memnuniyetinin sağlanmasını mümkün kıldı. Bu tercih, Türkiye'nin aslında Arap Baharı süreci sonrasında yaşadığı problemlerden birinin bertaraf edilmesi manasına gelmektedir.

Suudi Arabistan öncülüğündeki koalisyonun 26 Mart'ta Yemen'deki Husilere yönelik başlattığı 'Kararlılık Fırtınası Operasyonu'nun yaklaşık bir ay sonrasında durdurularak 'Umudun Yeniden Tesisi Operasyonu'na geçildiğinin duyurulmasına rağmen Körfez açısından Yemen'de arzu edilen noktaya gelindiğini söylemek oldukça güç. Özellikle kara harekâtının Körfez ülkeleri için oldukça maliyetli bir yekûn oluşturacağı çok açık. Ancak mevcut duruma bakılırsa kara harekâtı olmadan da Körfez'in Yemen özelinde ve bölgesel düzlemde ulaşmaya çalıştığı hedeflerin akim kalacağı da oldukça net.

Bu ikilemin oluşturduğu gerilim, nükleer anlaşma sonrasında Körfez için daha çok baskı oluşturacak bir yapıya sahip. Mısır ile planlanan tatbikatların Yemen operasyonundan çok sonra ortaya çıkması dahi Körfez ülkelerinin operasyonla ilgili stratejik hesaplamalarında oldukça aceleci olduklarını net bir şekilde ortaya koyuyor. Hâlihazırda tüm taraflar, Yemen'in bir çıkmaz olduğunu görmekte ve bu girdaba bulaşmadan en makul şekilde krizden çıkma çabasındalar. Kara harekâtının imkânları üzerinde duran Riyad yönetimi, aslında bu krizden diplomatik mekanizmalarla çıkmanın da yollarını kolluyor diyebiliriz. Özetle, bütün taraflar Yemen konusunda daha fazla derinleşmiş ve bölgeselleşmiş bir krizle uğraşmak yerine, görelî kazançlarını alacakları bir 'çıkış stratejisi' arayışındalar. Çünkü hâlihazırda bölgesel düzeyde yaşanan krizlerin hiçbirinde daha fazla askeri güç kullanarak çözüme ulaşılmış değil.

Kral Selman liderliğindeki Riyad yönetiminin İran tehdidini incelemesi ve Yemen operasyonu ile birlikte bu yöndeki iradenin açıkça ortaya konması, aslında bu aşamadan itibaren Türkiye'nin desteğinin Körfez ülkeleri için mühim hale gelmesine neden oldu. Ayrıca İran karşısında oluşturulmaya çalışılan cephe açısından Türkiye ile yakınlaşmanın bir manada elzem olduğu sonucunu doğurdu. Türkiye ise bu yakınlaşma ile Arap Baharı sürecinden itibaren Katar

haricindeki Körfez ülkeleriyle bölgesel düzlemde yaşadığı gerilimleri azaltma fırsatını yakaladı. Benzer biçimde, Suriye'de yaşanan istikrarsızlık ve Müslüman Kardeşler meselesi gibi gittikçe stabilleşen sorunlardaysa değişim imkânı buldu. Dolayısıyla burada güvenlik işbirliği ile öncelikli bir yakınlaşma ortaya çıkmış oldu. Özellikle Suudi Arabistan'ın Kararlılık Fırtınası Operasyonu hakkında Türkiye'yi önceden bilgilendirmesi, söz konusu yakınlaşmayı göstermesi bakımından önemliydi.

Türkiye, operasyon başladığı andan itibaren koalisyon güçlerinin yanında olduğunu ve lojistik destek vermeye hazır olduğunu en üst düzeyde açıkladı ve bu noktada İran'a çok sert eleştirilerde bulundu. Kral Abdullah'ın cenaze törenine iştirak eden ve ardından yeni Kral Selman'ı Riyad'da ziyaret eden Cumhurbaşkanı Erdoğan "Burada İran, bölgeyi adeta kendine domine etmenin gayreti içerisinde" diyerek çok net bir tutum ortaya koydu. Ancak bu açıklamalardan çok kısa bir süre sonra, 7 Nisan'da Cumhurbaşkanı Erdoğan İran'a resmi bir ziyaret gerçekleştirdi. Bu ziyaretinin hemen öncesinde ise o dönem Suudi Arabistan ikinci vekaleti ve İçişleri Bakanı olan Prens Muhammed bin Naif, özel uçakla Türkiye'ye gelerek Cumhurbaşkanı Erdoğan'la görüştü. Görüşme genel olarak, Riyad yönetiminin beklentilerinin Erdoğan aracılığıyla Tahran yönetimine aktarılması olarak yorumlandı. Dolayısıyla bu noktada her iki tarafla konuşabilen bir aktör olarak Türkiye'nin krizin çözümü noktasında diplomatik girişimler ortaya koyduğunu belirtmekte fayda var.

Kral Selman iktidarı ve başlatılan Yemen operasyonu ile Türkiye ile Suudi Arabistan arasında yaşanan yakınlaşmanın bölgesel düzlemde Türkiye açısından da önemli imkânlar doğurduğunu söyleyebiliriz. Birincisi, Arap Baharı sürecinin en uzun çatışma alanı olarak yer alan ve bünyesindeki istikrarsızlığın tüm bölgeyi doğrudan etkilediği Suriye meselesi üzerinde etkisini göstermiştir. Söylem bazında hem Suudi

Arabistan hem de Türkiye, Esad rejiminin devrilmesinden yanaydı, ancak iki ülkenin sahada farklı muhalif grupları desteklemesi ve eşgüdüm içinde hareket etmemesi, iki ülke arasında problemlere neden oluyor ve Suriye'deki krizin çözümünde engel teşkil ediyordu. Suriye rejimi ve radikal gruplar lehine avantaja yol açan bu farklılıklar dolayısıyla bu zamana kadar Suriye'de istenilen neticeye ulaşamadı. Aslında Suriye'de krizin en başından itibaren sergilenmesi gereken ortak tutum ve hareket kabiliyetinin ancak Yemen operasyonu sonrasında gerçekleştirilmesi, müspet sonuçlar ortaya çıkarması bakımından yine de mühim bir aşamadır. Zira Suudi Arabistan ve Türkiye'nin olumlu ilişkisinin bölgede ciddi bir potansiyele sahip olduğunu ve bu potansiyelin doğru kullanıldığı takdirde reel iyileşmeleri beraberinde getirebileceği dikkate değerdir.

Yemen operasyonuyla birlikte Suriye'de muhaliflerin ciddi ilerlemeler kaydetmesi ve kritik bölgeleri ele geçirmeleri, elbette ki Riyad ve Ankara arasında oluşan uzlaşının tezahürü olarak görülebilir. Bu bağlamda, Türkiye'nin öncelikli güvenlik endişelerinden biri olan Suriye'de, rejimin gerilemesi ve güvenlik alanında Körfez'le geliştirilen işbirliğinin kalıcı hale gelmesi durumunda bölgesel dengenin yeniden kurulması ihtimali de söz konusu olacaktır. Bu nedenle, Yemen krizinin en doğrudan etkisi, bu dengeyi oluşturmaya çalışan ana aktörlerin Suriye içindeki mücadelede ortak hareket etme konusunda bir irade belirlemiş olmasıdır.

Türkiye açısından ikinci önemli gelişme ise Mısır'da gerçekleştirilen darbe sonrasında Ankara'nın hem Mısır'la hem de Körfez ülkeleri ile arasında gerilim sebebi olan İhvan konusunda Riyad yönetiminin yumuşama sinyalleri göstermesi olmuştur. Bu ülkelerle oluşan ihtilafın Türkiye'nin bölgesel politikalarında bir tür bariyer oluşturduğu muhakkaktır. Riyad yönetiminin değişen yapısı ve Kral Selman'ın güvenlik önceliklerini yeniden tanımlamasıyla birlikte İhvan'a yönelik bakış açısının da değiştiğini söyleyebiliriz. Yemen'de İhvan'ın kolu olan İslah hareketinin ülke içinde ciddi bir ağırlığa sahip olması ve Suudi Arabistan'ın Yemen'de çözüm için beraber hareket edebileceği ender aktörlerden biri olma potansiyelini taşıması bakımından bu değişimin gayet doğal olduğunu belirtmekte fayda var.

Yine Körfez ülkelerinin İran karşısında Türkiye'nin önem arz eden desteğini sağlamak adına bu

yumuşamayı sergilediğini de söylenebilir. Bu minvalde bu değişimin Türkiye'yi ilgilendiren boyutuysa 'Yemen İhvanı İslah' özelinde başlayan yumuşamanın bölge geneline yansması ve özellikle Mısır'da 'devlet cebri'nin hafifletilmesini sağlayarak mevcut baskının ortadan kaldırılmasını öncelleyen bir sürecin oluşması beklentisidir. Dolayısıyla Riyad yönetiminin İhvan üzerinde daha ılımlı bir politika tercihi, hem Mısır'ın dizginlenmesine hem de güvenlik işbirliği öncelikli yakınlaşma açısından Türkiye'nin memnuniyetinin sağlanmasını mümkün kıldı. Diğer bir deyişle bu tercih, Türkiye'nin aslında Arap Baharı süreci sonrasında yaşadığı problemlerden birinin bertaraf edilmesi manasına gelmektedir.

Körfez ülkeleri liderlerinin 13-14 Mayıs'ta Camp David'te ABD Başkanı Barack Obama ile yapacağı görüşmeleri, Yemen'de mevcut durumun düzelmesi için ABD'nin daha aktif davranacağı yönünde yorumlamak mümkün. Körfez ülkelerinin askeri harcamalarıyla ters orantılı bir şekilde yetersiz personel sıkıntısı içerisinde olduğu açıkça ortadadır. Kara harekâtı masada olmasına rağmen Körfez'in diplomatik çıkış aradığı gerçeğine dikkat etmemiz gerekmektedir. Burada şunu da belirtmeliyiz ki Türkiye'nin bu süreçte öne çıkan bir aktör olması ve bundan sonra diplomatik çözüm için alternatifler sunan bir mekanizmayı harekete geçirmeye çalışması mümkündür. Yemen Operasyonu ile İran'ın bölgede psikolojik ve siyasi üstünlüğü ele geçirmesini istemeyen diğer bölgesel aktörlerle birlikte hareket eden Türkiye'nin hem kendi güvenliğini hem de Körfez güvenliğini sağlamak adına bölgedeki mevcut statükonun kırılmasını hedeflediğini ifade edebiliriz.

Türkiye'nin Yemen'de özellikle toplum içerisinde 'taraf' görünümü vermemesi elzemdir. Zira bu toplumsal yapı, ülkenin sosyolojik bir gerçeğidir. Kısa ve orta vadede bu gerçekliğin etkileri devam edecek görünmektedir. Körfez ve İran geriliminin meydana getireceği boşluklar, Türkiye'nin bölgesel güvenliğinde tedbirlerini sıkılaştırması fırsatını sunmaktadır. Bununla birlikte Yemen'de aslında bir iktidar mücadelesinin mezhepsel bir şekle bürünerek sunulması, hem bölge açısından hem de Türkiye açısından oldukça tehlikeli bir durumdur. ○

Yrd.Doç.Dr., Sakarya Üniversitesi & SETA